

**Commissie Overleg en Voorlichting
Milieuhygiëne Vliegbasis Leeuwarden**

Secretariaat:
Postbus 40184
8004 DD ZWOLLE
telefoon: 038-4572401
telefax: 038-4572399

VERSLAG

Tweëntwintigste vergadering Commissie Overleg en Voorlichting
Milieuhygiëne Vliegbasis Leeuwarden van 10 november 2003

Aanwezig :

Dhr. T. Baas (voorzitter)	Gedeputeerde Provincie Fryslân
Dhr. J.W. Admiraal	Wethouder Gemeente Leeuwarderadeel
Dhr. B.R. Bakker	Wethouder Tytsjerksteradiel
Dhr. A. Bennen	Gemeente Leeuwarden
Dhr. A.J. Bousema	Omwonenden Tytsjerksteradiel
Mevr. G. van Delft-Jaasma	Burgemeester Menaldumadeel
LtKol H. Faber	Luchtmachtstaf Sectie Geluidhinder
LtKol J.M.G. Van Laarhoven	Luchtmachtstaf Hoofd Sectie Geluidhinder
Dhr. T. Miedema	Provincie Fryslân
Dhr. drs. M.H. Mudde (secretaris)	Defensie DGWT Noord
Kol P.E. Mulder	Commandant Vliegbasis Leeuwarden
Elt K.Ff. Regnery	Vliegbasis Leeuwarden Staf Voorlichting
Dhr. dr. B.H. Ruessink	VROM-Inspectie Noord
Dhr. K.D. Stormer	Omwonenden Leeuwarden
Dhr. G. Verf	Omwonenden Menaldumadeel
Dhr. G.F.J. Veldman	Omwonenden Leeuwarderadeel
Maj B. Vianen	Hoofd Luchtverkeersbeveiliging Vliegbasis Leeuwarden
Dhr. drs. Kl.Vos	Milieuplatform Leeuwarden
Ca. 10 belangstellenden	

Afwezig:

Mevr. Hafkamp (Gemeente Leeuwarden) - Wordt vervangen door dhr. Bennen

1. Opening:

De voorzitter heet de aanwezigen welkom en opent de vergadering. Hij memoreert dat hij dhr. Mulder is opgevolgd als gedeputeerde voor milieuzaken en dientengevolge voortaan de vergaderingen van de commissie zal voorzitten. Omdat er geen afscheid van dhr. Mulder is genomen, wordt op voorstel van **dhr. Verf** besloten hem een toepasselijk ansichtkaart te sturen, waarop een cartoon betreffende geluidhinder van vliegverkeer is afgebeeld.

2. Mededelingen:

De secretaris deelt het volgende mede:

- * De vergaderstukken zijn toegezonden met de agenda en het verslag van de vorige vergadering
- * Bericht van verhindering is ontvangen van mevr. Hafkamp van de gemeente Leeuwarden. Zij wordt vervangen door dhr. Bennen.
- * Uitgereikt is een brief van dhr. de Wind uit Menaldum van 28 oktober 2003 (*bijgevoegd als nr. LW/04.23/3*). Besloten wordt deze brief als ingekomen stuk te agenderen voor de volgende vergadering (*toevoegen aan actiepuntenlijst*).

- * Voorts is uitgereikt een brief van Staf Voorlichting aan de Vereniging Dorpsbelang Tzummarum/Firdgum (*bijgevoegd als nr. LW/04.23/4*) betreffende geluidsoverlast in de beide dorpen. Besloten wordt deze brief bij agendapunt 8.2.3 aan de orde te stellen.
- 3. Suggesties voor te bespreken onderwerpen.**
Dhr. Veldman vraagt om de problematiek van de woning van dhr. Ypma in Jelsum te agenderen. Besloten wordt hiertoe een nieuw agendapunt 8A in te lassen.
- 4. Inventarisatie gesprekspunten publiek.**
De voorzitter vraagt wie van de op de publieke tribune aanwezige belangstellenden het woord wensen te voeren. Dhr. Davidzon wil een toelichting geven op de als agendapunt 7.4 geagendeerde brief van Koninklijke Horeca Nederland. Dhr. de Wind, dhr. Ypma, dhr. Scheringa en mevr. Tigchelaar melden zich eveneens aan. Zij kunnen hun inbreng leveren bij het ingelaste agendapunt 8A.
- 5. Verslag vorige vergadering.**
 Het verslag van de op 14 april gehouden eenentwintigste vergadering van de commissie (*toegezonden als nr. LW/03.22/1*) wordt goedgekeurd met de volgende correctie:
 * blz 3, ag.pt. 5, 1^e regel: “2003” moet zijn “2002”.
 Naar aanleiding van het gestelde op bladzijde 2, agendapunt 6.8 merkt **de voorzitter** op vooralsnog niet te gaan praten met de voorzitters van de andere COVM’s omdat is gebleken dat er weinig animo is voor een dergelijk overleg (*actiepunt afvoeren*).
Dhr. Verf merkt naar aanleiding van het gestelde op blz 4. ag.pt. 8.3 laatste regel op dat de persbulletins hem nog niet per e-mail worden toegezonden. Hij reikt de lijst van email-adressen van de Verenigingen voor Dorpsbelangen in de gemeente Menaldum uit. De bulletins zullen voortaan ook aan de genoemde adressen worden verzonden.
Dhr. Admiraal vraagt naar aanleiding van het gestelde op bladzijde 6, ag.pt. 11, eerste * of het onderzoek naar de mysterieuze knal nog iets heeft opgeleverd. **Kol Mulder** antwoordt dat hij hier geen nadere informatie over heeft.
- 6. Lijst van aandachts- en actiepunten (nr. LW/03.22/2)**
De voorzitter stelt de aandachts- en actiepunten aan de orde, voor zover deze niet zijn afgedaan c.q. zijn geagendeerd zijn voor deze vergadering.
- * **punt 1: Geluidszone Vliegbasis Leeuwarden:**
Dhr. van Laarhoven zet uiteen dat de Luchtmachtstaf begin volgend jaar wil aanvangen met het onderzoek naar een mogelijke aanpassing van de geluidszone die beter zou kunnen aansluiten op zowel de behoefte van de Luchtmacht als op de bebouwing in de omgeving van de vliegbasis. Daartoe zal een invoerset aan mogelijke routes ontwikkeld moeten worden op basis waarvan een proefberekening door het NLR gedaan zou kunnen worden. Vervolgens zal er overleg moeten plaatsvinden met Provincie, Gemeentes en de COVM.
  - * **punt 2: Orion-patrouille vliegtuigen van de KM:**
 Dit aandachtspunt kan worden afgevoerd van de lijst omdat het Kabinet inmiddels heeft besloten de Orion-patrouille vliegtuigen af te stoten (*aandachtspunt afvoeren*).
  - * **punt 3c: Transparant kaartje jaarrapportages geluidscontouren:**
Dhr. van Laarhoven merkt op dat de invoering van een dergelijk kaartje technisch moeilijk uitvoerbaar is. **Dhr. Stormer** antwoordt dat het nieuwe gedigitaliseerde kaartje al beter is dan het voorgaande.
  - * **Geluidsoverlast bewakingshonden**
Dhr. Mulder deelt mede dat uit onderzoek is gebleken dat de geluidsbelasting door bewakingshonden onder de voor nachtsituaties geldende norm van 35 dB(A) blijft, maar dat de piekniveaus soms hoger zijn. Dit neemt niet weg dat er soms sprake kan zijn van overlast. De mogelijkheden om hierin verbetering te bereiken zijn nogmaals nagegaan. De voorgestelde bouwkundige voorzieningen zouden effectief kunnen zijn, maar vooralsnog niet uitvoerbaar vanwege de hoge kosten. De aanleg van een wal is een meer kansrijke mogelijkheid. Wellicht kan deze worden gerealiseerd met materiaal dat vrijkomt als in 2005 (was eerst 2004) de hoofd baan wordt gereconstrueerd. **Dhr. Stormer** stelt dat een geluidwal minder effectief is dan een overkapping. **Dhr. Mulder** bevestigt dat. Hij merkt op dat inmiddels al wel een verbetering is bereikt door wijziging van het voerschema en het eerder uit de hokken halen van de honden voor de nachtpatrouille (*aandachtspunt afvoeren*).
  - * **Vliegbaanregistratie**
De voorzitter stelt dat er deze vergadering geen rapportage betreffende een uitgevoerde

Vliegbaanregistratie is geagendeerd. **De secretaris** vult aan dat dit aandachtspunt vooral betrekking heeft op het inventariseren van de wensen van de commissie om gerichte vliegbaanregistraties te doen in bepaalde weken of bij specifieke oefeningen. **Dhr. van Laarhoven** merkt op dat het nieuwe landelijke systeem dat deze gerichte registratie mogelijk zal maken in afwijking van de eerdere planning pas eind volgend jaar operationeel zal zijn op de vliegbasis Leeuwarden. **Dhr. Vos** vraagt of dat betekent dat er in de eerste helft van dit jaar in het geheel geen registraties nabij de vliegbasis Leeuwarden gedaan zullen worden, hetgeen hij zou betreuren. **Dhr. van Laarhoven** antwoordt dat dit inderdaad zo is omdat zowel de oude apparatuur als het betreffende personeel inmiddels is uitgefaseerd. Zijns inziens behoeft er geen vrees te bestaan dat een en ander zal leiden tot ontoelaatbaar vlieggedrag. **Dhr. Verf** vraagt om het nieuwe systeem vooral in te zetten bij de grote internationale oefeningen als FWIT en Frisian Flag, omdat die in de praktijk het meeste overlast met zich meebrengen.

7. Ingekomen/opgevraagde/verzonden stukken.

- 7.1 Brief Secretaris aan Staatssecretaris van Defensie van 24 juli 2003 met aanbieding jaarverslag 2001/2002 (nr. 2003007424). *(Niet meer bijgevoegd bij de agenda).*
Deze brief wordt voor kennisgeving aangenomen.
- 7.2 Brief Gedeputeerde Staten van Fryslân van 24 juni 2003 betreffende opvolging van dhr. Mulder door dhr. Baas (als gedeputeerde voor milieuzaken en voorzitter COVM *(toegezonden als nr. LW/03.22/3)*).
Deze brief wordt voor kennisgeving aangenomen.
- 7.2 Brief Commandant Vliegbasis Leeuwarden met notitie Hoofd Vogelwacht betreffende ecologische waarden vliegbasis Leeuwarden *((toegezonden als nr. LW/03.22/4)*
Deze brief wordt voor kennisgeving aangenomen.
- 7.3 Brief Voorzitter Regio Fryslân Koninklijke Horeca Nederland betreffende geluidsoverlast *(ondervonden)* door campinggasten en terrasbezoekers. *(toegezonden als nr. LW/03.22/5)*
Dhr. Davidzon zet uiteen dat in de regiovergadering van de Koninklijke Horeca Nederland is gebleken dat veel recreatie-ondernemers gedurende het hoogseizoen geconfronteerd zijn met overlast door militair vliegverkeer. Hij pleit ervoor om gedurende 8 weken hoogseizoen het aantal vliegbewegingen tot een minimum te beperken en in ieder geval geen grote oefeningen te houden. **Dhr. Mulder** antwoordt dat de mogelijkheden om rekening te houden met het toeristische hoogseizoen beperkt zijn. Hij wijst op de noodzaak om jaarrond de mate van getraindheid van de piloten op peil te houden. Daarnaast zijn er nog andere factoren van invloed op de internationale oefenkalender. In het verleden zijn oefeningen als Frisian Flag en FWIT wel in andere periodes gehouden, maar dat bleek toch niet goed werkbaar door de grotere kans op slecht weer. **Dhr. Mulder** voegt hieraan toe dat het grote aantal klachten van de afgelopen zomer er wel aan heeft bijgedragen dat is besloten de wapeninstructieoefening van volgend jaar zo te plannen dat de pauze in de oefening valt in de periode tussen eind juli en eind augustus.. Dit betekent dat in deze periode alleen de reguliere vliegbewegingen van de vliegbasis Leeuwarden plaatsvinden. **Dhr. Bennen** vraagt of het niet mogelijk is de buitenlandse vliegers vooraf te briefen in plaats van pas na de eerste dag. **Dhr. Mulder** antwoordt dat alle vliegers ook nu al persoonlijk gebriefd worden voor aanvang van de oefening. Het vlieggedrag heeft deze zomers dan ook niets te wensen over gelaten. **Dhr. Admiraal** zou graag zien dat een “stiltemaand” zou worden ingevoerd. **Dhr. Mulder** antwoordt dat het oefenprogramma daar geen ruimte voor heeft. **Dhr. Verf** doet dhr. Davidzon de suggestie om zijn leden te adviseren om bij klachten over geluidsoverlast gebruik te maken van de daarvoor openstaande kanalen. Hiermee wordt bereikt dat de door recreanten en toeristen ondervonden overlast tot uiting komt in de klachtenrapportage en onder de aandacht van de commissie komt.

8A Inbreng publiek (ingelast agendapunt)

De voorzitter geeft achtereenvolgend het woord aan die leden van het publiek die zich bij agendapunt 4 hebben aangemeld. Hij benadrukt dat de inbreng beperkt dient te zijn tot 1 termijn, waarna de commissie kan reageren. Het is niet de bedoeling dat er discussie ontstaat tussen de sprekers en de commissie.

* **Dhr. de Wind** merkt op dat onlangs in de Leeuwarder Courant een artikel heeft gestaan, waaruit bleek, dat de meeste klachten veroorzaakt worden door buitenlandse vliegers. Hij acht dit een onjuiste voorstelling van zaken. Zijns inziens houden ook de Nederlandse piloten zich niet aan de regels. Hij stelt dat de Nederlandse F16 piloten om die reden zijn weggestuurd bij een oefening in Florida. Volgens **dhr. de Wind** is het wel degelijk mogelijk zodanig te vliegen dat er minimale hinder in de omgeving wordt ondervonden, maar wordt het gewoon niet gedaan.

De voorzitter stelt dat de opmerking van dhr. de Wind helder is. Hij stelt voor hier de volgende vergadering nader op in te gaan als de brief van dhr. de Wind en het antwoord van de vliegbasis

zijn geagendeerd.

- * **Dhr. Ypma** stelt nogmaals de problematiek van de luchtwervelingen bij zijn woning in Jelsum aan de orde. Volgens hem is bij een eerdere gelegenheid in kleinere kring besloten dat dit geen aangelegenheid van de commissie zou zijn en heeft de commissie als geheel geen kans gehad zich hierover uit te spreken. Voorts merkt hij op dat hij op 12 november 2002 een brief heeft gestuurd aan de vliegbasis waarop hij nog steeds geen antwoord heeft gekregen. Tenslotte beklaat hij zich erover dat een telefoniste van de vliegbasis geweigerd heeft hem telefonisch door te verbinden met de commandant. **Dhr. Ypma** stelt dat de bemiddelingspoging van de voorzitter is mislukt en zelfs contraproductief is geweest, doordat werd ingestemd met zeer onbehoorlijke aankoopvoorwaarden. **De voorzitter** antwoordt dat het voor de commissie nu niet goed mogelijk is om inhoudelijk te reageren. Hij stelt voor een schriftelijke reactie voor te bereiden en die de volgende vergadering aan de orde te stellen. **Dhr. Veldman** brengt (*secretaris: later in de vergadering maar voor de leesbaarheid hier vermeld*) nog naar voren dat de klachten betreffende de afwaaiende dakpannen mogelijk anderszins verminderd zouden kunnen worden door een beperkte wijziging van de aanvliegeroute. Besloten wordt deze suggestie eveneens mee te nemen in de op te stellen schriftelijke reactie (*actiepunt toevoegen*).
- * **Dhr. Scheringa** brengt naar voren dat hij deze zomer extra overlast heeft ondervonden doordat juist tijdens het mooie weer de secundaire baan is gebruikt, waarbij veelvuldig is gevlogen met naverbrander. Hij vraagt zich af of het niet mogelijk is de planning zo in te richten dat deze extra overlast in voor of najaar plaatsvindt. **Dhr. Mulder** stelt voor om bij punt 8 in te gaan op deze suggestie. Hiermee wordt ingestemd.
- * **Mevr. Tigchelaar** merkt op dat zij op 29 en 30 april klachten heeft ingediend bij de vliegbasis, niet zijn opgenomen in het klachtenoverzicht. De eerste keer is haar een brochure toegezonden, hetgeen zij op zich waardeerde. Zij stelt dat zij evenwel niets meer heeft gehoord naar het toegezegde onderzoek naar de oorzaak van de klacht. Voorts merkt mev. Tigchelaar op dat er op 30 juni door haar een klacht ingediend is betreffende een vliegbeweging van een F16 die blijkens de uitleg van Staf Voorlichting last zou hebben van tailwind. Zij heeft gevraagd waarom de andere vliegtuigen op die dag daar dan geen last van hebben gehad. Ook die vraag is niet beantwoord. **Dhr. Mulder** zegt toe dat zal worden nagegaan waarom de gestelde vragen niet zijn beantwoord (*noot secretaris: Uit door Staf Voorlichting toegezonden informatie blijkt dat de vragen met brief Vliegbasis Leeuwarden van 13 augustus zijn beantwoord (bijgevoegd als nr. LW/04.23/03)*).

8. Klachtenbehandeling

8.1 Klachtenoverzicht Staf Voorlichting vliegbasis Leeuwarden.

- * Overzicht april/mei 2003 (*toegezonden als nr. LW/03.22/6a*)
Dhr. Verf vraagt of het relatief grote aantal klachten in de eerste helft van mei het gevolg waren van een oefening. **Dhr. Mulder** antwoordt dat er in die periode alleen reguliere vliegbewegingen waren.
Dhr. Verf wijst op de drie klachten op 21 mei betreffende een zeer laat op de avond vliegend vliegtuig van de vliegbasis Volkel en vraagt of er tussen basiscommandanten ook overleg plaatsvindt over dergelijke overlast. **Dhr. Mulder** antwoordt dat de vliegbewegingen geen relatie hadden met de vliegbasis en ook buiten de geluidcontouren plaatsvonden. Hij merkt op dat de Vliegbasis Leeuwarden dergelijke oefeningen ook elders uitvoert: bij voorkeur boven zee, maar soms is het nodig om uit te wijken naar het vasteland. Desalniettemin heeft hij over deze vliegbewegingen gesproken met zijn collega en hoopt het in de toekomst te beperken.
- * Overzicht juni 2003 (*toegezonden als nr. LW/03.22/6b*)
- * Overzicht juli 2003 (*toegezonden als nr. LW/03.22/6c*)
- * Overzicht augustus 2003 (*toegezonden als nr. LW/03.22/6d*)
- * Overzicht september 2003 (*toegezonden als nr. LW/03.22/6e*)

Dhr. Veldman merkt op dat er op 13 juni en 18 juni respectievelijk 9 en 18 klachten zijn ingediend betreffende het demovliegen. Hij acht dit wel een erg groot aantal en vraagt of er op zo'n dag geen aanleiding is om maatregelen te treffen. **Dhr. Verf** merkt op dat er in de maanden juni/juli/augustus evenveel klachten zijn ingediend als in alle overige maanden samen. De oorzaak hiervoor is veelal het demovliegen. Hij stelt nogmaals dat dit een vorm van vermijdbare hinder is. Zijns inziens is er aanleiding om deze demo-oefeningen niet te houden

in de omgeving van de vliegbasis Leeuwarden omdat dit gebied al zo zwaar wordt belast door de specifieke internationale oefeningen. Voorts noemt hij de klachten betreffende de op 13 juni gehouden reünie van het 322-squadron eveneens vermijdbaar. Daarnaast wijst hij op het grote aantal klachten betreffende het gebruik van de korte baan. Dit gebruik was blijkens de uitleg van de vliegbasis ondermeer nodig in verband met de spreiding van het geluid over de zone. Hij vraagt of die noodzaak er halverwege het jaar al wel was. Tenslotte merkt **dhr. Verf** op dat in de zomerperiode sommige oefeningen deels met elkaar overlappen, hetgeen volgens hem vermeden zou moeten kunnen worden. Zijn samenvattende oordeel is dat de geluidhindersituatie deze zomer onacceptabel is geweest. **Dhr. Vos** vraagt naar aanleiding van de klacht van 2 juli of het toegestaan is om met een naverbrander over een woonwijk te vliegen.

Dhr. Mulder antwoordt dat de vliegbasis ook zoekt naar verklaringen voor het relatief grote aantal klachten. Hij wijst erop dat het aantal vliegbewegingen tijdens de oefening Frisian Flag 10% lager was dan vorig jaar, maar desondanks heeft geleid tot een veel groter aantal klachten. Volgens hem hebben de uitermate gunstige weersomstandigheden een rol gespeeld omdat meer hinder wordt ondervonden als veel mensen buiten verblijven. Op de desbetreffende vraag van **dhr. Verf** antwoordt hij dat de vliegbasis beschikt over een managementsysteem, waarmee reeds halverwege het jaar kan worden berekend of het resterende vliegprogramma binnen de wettelijk vastgestelde geluidcontouren kan worden afgewikkeld. Indien nodig kunnen tussentijds maatregelen worden getroffen, zoals het gebruik van de korte baan, om te bereiken dat de zone evenwichtiger wordt gevuld. De vliegbasis had relatief weinig invloed op de planning van de werkzaamheden aan de hoofdbaan, waardoor tijdens de zomer moest worden uitgeweken naar de secundaire baan. Redenen hiervoor waren de beperkt beschikbare capaciteit van de gespecialiseerde aannemer en de planning van de internationale wapeninstructeursopleiding.

Met betrekking tot het demovliegen merkt hij op dat er bewust voor wordt gekozen om de hinder te verspreiden door roulatie over de vliegbases. Er is relatief veel hinder ondervonden door de wisseling van de demovlieger. In de komende periode zal de hinder minder zijn omdat in hoofdzaak vanaf andere vliegbases wordt gevlogen.

Dhr. Mulder vat samen dat er drie factoren van invloed zijn geweest op het relatief grote aantal klachten: het mooie weer, het gebruik van de korte baan en het vliegen door andere vliegtuigtypes dan gebruikelijk. Op een aantal specifieke dagen is meer overlast ondervonden dan anders. Het betrof dan met name ongebruikelijke gebeurtenissen, zoals de fly pass tijdens de reünie van het 322 squadron en de aankomst en het vertrek van buitenlandse (andere) vliegtuigen, die gebruik moesten maken van de naverbrander. Het vliegen met naverbrander boven woongebieden wordt zo veel als mogelijk vermeden, maar is niet verboden en kan in uitzonderingssituaties nodig zijn. De lering die de vliegbasis trekt uit het grote aantal klachten is dat de onderbreking in de wapeninstructeursoefening zodanig wordt gepland dat de pauze in de oefening valt in de periode tussen eind juli en eind augustus. Voorts worden alleen buitenlandse toestellen uitgenodigd die zonder gebruik van de naverbrander kunnen vertrekken.

Dhr. Mulder hoopt dat het gebruik van de korte baan beperkt kan blijven. Dit is evenwel afhankelijk van de windrichting en de vulling van de contour.

Dhr. Verf vraagt of een groot aantal klachten dat op een bepaald moment binnenkomt ook aanleiding kan zijn om direct maatregelen te treffen, bijvoorbeeld het uitstellen van vliegbewegingen tot een dag met een windrichting waarbij geen gebruik van de korte baan gemaakt hoeft te worden. **Dhr. Mulder** antwoordt dat dit over het algemeen niet mogelijk is doordat oefeningen onderdeel uitmaken van een strakke jaarplanning en bovendien weersomstandigheden niet exact kunnen worden voorspeld. De verkeersleiding houdt wel altijd contact met staf voorlichting, zodat bezien kan worden welke maatregelen wel haalbaar zijn.

Dhr. Veldman is van mening dat de toename van het aantal klachten een uitermate zorgwekkende ontwikkeling is, met name omdat is gebleken dat het moeilijk is om oplossingen te vinden door de grote weersafhankelijkheid. **Dhr. Verf** vraagt of het niet mogelijk is de expertise die de vliegbasis Leeuwarden met FWIT heeft opgebouwd te spreiden over de deelnemende landen, zodat de oefening niet meer per definitie in Nederland hoeft te worden gehouden. **Dhr. Mulder** antwoordt dat reeds een belangrijk deel van het programma in Noorwegen wordt uitgevoerd. Het betreft met name het avondvliegen en het gebruik van live weapons op de Noorse schietrange Orland. **De voorzitter** besluit dit agendapunt door de hoop uit te spreken dat volgend jaar de hinder beperkt zal kunnen worden door te zoeken naar

inventieve oplossingen.

8.2 Afschriften schriftelijk ingediende/afgedane klachten.

8.2.1 Brief bewoner Menaldum betreffende geluidsoverlast en klachtenafhandeling (toegezonden als nr. LW/03.22/7a)

8.2.2 Brief bewoner Menaldum betreffende diverse aspecten (toegezonden als nr. LW/03.22/7b).

8.2.2A Antwoord Vliegbasis Leeuwarden op beide bovengenoemde brieven (nr. LW/03.22/7c). Besloten wordt de correspondentie voor kennisgeving aan te nemen.

8.2.3 Brief bestuur Vereniging Dorpsbelang Tzummarum –Firdgum aan Vliegbasis Leeuwarden (toegezonden als nr. LW/03.22/8)

8.2.4 Antwoord Vliegbasis Leeuwarden (uitgereikt tijdens de vergadering en bijgevoegd als nr. LW/03.22/8A). Besloten wordt de brieven voor kennisgeving aan te nemen.

9. Begroting 2004

De secretaris deelt mede dat in het (als nr. LW/03.22/9) toegezonden voorstel onjuiste bedragen zijn opgenomen voor de onkostenvergoeding per bijgewoonde vergadering (moet zijn 76,66 Euro). Hij zal dit aanpassen. De commissie stemt in met de begroting. Deze zal door **de secretaris** worden aangeboden aan het Ministerie van Defensie.

10. Besluitvorming over toekomst Vliegbasis Twenthe (en gevolgen voor vliegbasis Leeuwarden).

Brief Staatssecretaris van Defensie aan Commissaris van de Koningin van Fryslân (nr. LW/03.22/10a)
Email van dhr. Verf (toegezonden met nr. LW/03.22/10b)

Desgevraagd geeft **dhr. Mulder** naar aanleiding van de bovengenoemde brief en e-mail een toelichting op het in het kader van de Defensiebegroting 2004 door het Kabinet genomen besluit om het aantal F-16 jachtvliegtuigen terug te brengen van 137 naar 108 en de daarmee samenhangende sluiting van de vliegbasis Twenthe. Hij zet uiteen dat bij de herverdeling van de resterende F-16 vliegtuigen van de Vliegbasis Twenthe er voor is gekozen het merendeel te stationeren op de Vliegbasis Volkel, mede omdat de Vliegbasis Leeuwarden weinig ruimte heeft in de vastgestelde geluidszone. De gevolgen van het genomen besluit voor de vliegbasis Leeuwarden zijn dan ook beperkt. Het aantal vliegbewegingen zal beperkt toenemen als gevolg van het feit dat de beide bestaande squadrons beter worden gevuld met vliegers afkomstig van de Twentse squadrons. Dit zal worden opgevangen binnen de vigerende geluidszone. De werkgelegenheidseffecten voor de omgeving van Leeuwarden zijn ook beperkt. Er zal een beperkte toename van enkele tientallen arbeidsplaatsen zijn als gevolg van de stationering van een extra object-grondverdedigings-peloton. **Dhr. Verf** vraagt of de sluiting van de vliegbasis Twenthe er toe zal leiden dat de voorheen in de regio Twente gehouden oefeningen naar Leeuwarden worden verplaatst. **Dhr. Mulder** antwoordt dat dit niet het geval is. Er worden in Nederland slechts twee grote oefeningen gehouden de FWIT en Frisian Flag, beide vinden reeds plaats vanaf de vliegbasis Leeuwarden. **Dhr. Stormer** vraagt of de stationering van het object-grondverdedigings-peloton ook leidt tot een toename van het grondgebonden geluid. **Dhr. Mulder** antwoordt hierop ontkennend. Het peloton heeft geen eigen honden. De schietoefeningen worden sinds de sluiting van de schietbaan op de basis gehouden op de schietbaan Witten bij Assen.

11. Avondvliegoperaties vliegbasis Leeuwarden

Met nota commandant Vliegbasis Leeuwarden van 15 mei 2003 (toegezonden als nr. LW/03.22/11a) zijn vier opties uitgewerkt voor het afwikkelen van de toename van het avondvliegen vanaf de vliegbasis Leeuwarden. Deze nota is met brief secretaris van 26 mei 2003 voor commentaar aangeboden aan de leden van de COVM. De reacties van de leden van de COVM zijn vervolgens samengevat in de (als nr. LW/03.22/11b) toegezonden secretariaatsnotitie. Daarbij zijn de binnengekomen schriftelijke reacties als bijlage gevoegd.

De secretaris merkt op dat hij per abuis heeft nagelaten het door de gemeente Menaldumadeel ingenomen standpunt (dat was genoemd in de brief van de omwonenden vertegenwoordiger van Menaldumadeel) op te nemen in de samenvattende notitie. De gemeente Menaldumadeel heeft een voorkeur uitgekozen voor optie 3.

Dhr. Mulder deelt mede dat hij het betreurt dat tijdens de persconferentie bij de start van het nieuwe avondvliegseizoen door de vliegbasis de indruk is gewekt dat er al een keuze voor één van de geformuleerde opties zou zijn gemaakt, terwijl de bespreking van dit onderwerp in de commissie nog moest plaatsvinden. Hij benadrukt dat een dergelijk besluit nog niet is genomen. Tot dusver is er ook nog

niet anders gevlogen als vorig jaar. Wel is het zo dat als gevolg van beperktere exportmogelijkheden eerder met de uitbreiding van het avondvliegen begonnen zal moeten worden dan aanvankelijk was voorzien. **De voorzitter** stelt aan de hand van de samenvattende notitie vast dat er in de commissie een lichte voorkeur bestaat voor optie 3 (uitbreiding met vroege wave op woensdag en donderdagavond, gemeente Tysjersteradiel, gemeente Menaldumadeel, omwonenden Menaldumadeel, omwonenden Leeuwarden, provincie Fryslân en commandant vliegbasis Leeuwarden). De overige leden van de commissie (gemeente Leeuwarden, gemeente Leeuwarderadeel, omwonendenvertegenwoordiger Leeuwarderadeel) hebben een voorkeur voor optie 1 (extra wave op maandag en dinsdagavond). Desgevraagd legt **dhr. Veldman** uit dat de keuze van de omwonenden Leeuwarderadeel is ingegeven door het feit dat daarbij de geluidhinder zo veel als mogelijk wordt gebundeld in de tijd. Hierdoor zijn er wellicht mogelijkheden om door de inzet van tankervliegtuigen het aantal starts te beperken. **Dhr. Admiraal** stelt dat de gemeente Leeuwarderadeel zich heeft aangesloten bij de opvatting van de omwonenden om dat hem is gebleken dat deze keuze goed is overwogen. **Dhr. Bennen** merkt op dat het spreiden van het avondvliegen over meerdere avonden een extra aantasting van de akoestische kwaliteit betekent. **Dhr. Stormer** is verbaasd over de keuze van de gemeente Leeuwarden, die afwijkt van de tijdens vergaderingen van de wijkraad en het wijkpanel gebleken opvatting van de bewoners. **Dhr. Verf** brengt in reactie op de eerste opmerking van dhr. Mulder naar voren dat hij onaangenaam verrast was door de persberichten, waarin werd gesuggereerd dat de besluitvorming over het extra avondvliegen reeds zou hebben plaatsgevonden. Hij vraagt of de gewekte suggestie dat er sprake zou zijn van een toename met 100% ook onjuist was, omdat eerder door de vliegbasis is aangegeven dat de toename 27% zou bedragen. Tenslotte merkt hij op dat hij in zijn schriftelijke bijdrage aan de discussie een 5^e optie heeft voorgesteld, inhoudende dat het aantal sorties per wave wordt uitgebreid, zoals dat ook bij FWIT plaatsvindt.

Dhr. Mulder antwoordt dat de discussie zijns inziens niet gevoerd dient te worden op basis van een percentage extra avondvluchten. Dit percentage is namelijk afhankelijk van de exportmogelijkheden in een bepaald jaar en kan dus variëren. Hij wil niet jaarlijks een discussie voeren over het avondvliegen, maar in goed overleg een structurele keuze maken voor meerdere jaren.

De suggestie van dhr. Verf betreffende de uitbreiding van de wavegrootte is volgens **dhr. Mulder**, omdat 8 sorties per wave het maximum is dat met het beschikbare materieel en personeel mogelijk is. Hij wil wel bezien of het mogelijk is om bij een keuze van twee waves per avond zodanig te vliegen dat na 20.00 uur geen starts en circuits meer plaatsvinden, zodat de overlast zo veel als mogelijk wordt beperkt. **Dhr. Vos** merkt op dat hij in dat geval ook kiest voor optie 3 (concentratie op twee avonden). **De Voorzitter** stelt vast dat er door de leden van de commissie verschillend wordt gedacht over dit onderwerp en dat de discussie hierin geen verandering heeft gebracht. Hij stelt voor dat de vliegbasis met inachtnaam van de door de commissieleden genoemde argumenten een zo goed mogelijke keuze maakt en hier de volgende vergadering over rapporteert. **Dhr. Veldman** geeft er de voorkeur aan dat de commissie direct geïnformeerd wordt zodra een besluit is genomen. **Dhr. Mulder** zegt dit toe (*nieuw aandachtspunt*).

12. Geluidszone vliegbasis Leeuwarden

Rapportage jaarberekening vliegbasis Leeuwarden over 2002 (onderzoek ex artikel 25 lid 4 LVW)

Dhr. van Laarhoven geeft desgevraagd een korte toelichting op de door de sectie Geluidhinder opgestelde jaarrapportage vliegbasis Leeuwarden over 2002 (*toegezonden als nr. LW/03.22/12*).

Dit jaar zijn voor het eerst grafieken opgenomen met percentages van vliegbewegingen. Voorts is voor het eerst een digitaal kaartje bijgevoegd. Het blijkt dat er in 2002, in tegenstelling tot het voorgaande jaar, nog relatief veel ruimte was tussen de vastgestelde geluidszone en de jaarcontour. De verklarende factor hiervoor is dat veel vliegbewegingen zijn geëxporteerd, waardoor er lokaal 30% minder is gevlogen. De verwachting is dat in 2003 de zone weer veel meer zal zijn gevuld. **Dhr. Vos** mist in de formule voor de berekening van de geluidbelasting (de Kostenformule) een aantal relevante parameters. Zo wordt er wel rekening gehouden met de piek in de geluidbelasting, maar niet met de duur van de geluidbelasting per vliegbeweging. **Dhr. van Laarhoven** bevestigt dat, maar stelt dat de Kostenformule wettelijk is voorgeschreven. Bij de thans in voorbereiding zijnde nieuwe Europese norm wordt hier wel rekening

gehouden. Op een vraag van **dhr. Vos** antwoordt **dhr. van Laarhoven** dat elke start en elke landing geldt als een afzonderlijke vliegbeweging en een circuit (doorstart) dus telt als twee. **Dhr. Vianen** voegt daar aan toe dat dit ook niet anders kan omdat bij starts en landingen andere routes worden gevlogen.

Dhr. Vos zou graag een vergelijking zien van de geluidbelasting door vliegbewegingen met bijvoorbeeld dat van een discotheek. **Dhr. Van Laarhoven** antwoordt dat dat niet mogelijk is omdat discogeluid in tegenstelling tot vliegtuiggeluid in decibels wordt gemeten. De nieuwe Europese norm maakt straks een onderling vergelijk wel mogelijk. **De Voorzitter** vraagt om verdere technische vragen bilateraal af te wikkelen. **Dhr. Vos** wil nog wel graag een antwoord op de vraag wat voor type logaritme is opgenomen in

de Kostenformule. **De secretaris** zal dit navragen (*aandachtspunt*).

Mevr. Van Delft merkt op dat ook dit jaar de 35 Ke lijn van de jaarcontouren op grote afstand van de bebouwing van Menaldumadeel ligt, maar dat de wettelijk vastgestelde contour nog steeds beperkingen geeft voor de woningbouw mogelijkheden. Zij vraagt nogmaals aandacht voor dat probleem. **Dhr. Bakker** sluit zich hierbij aan en wijst erop dat in Wyns deze problematiek ook aan de orde is. **Dhr. Mulder** antwoordt dat in de beide voorgaande jaren de vastgestelde contour wel vrijwel volledig was gevuld. **Dhr. Verf** bepleit nogmaals het optimaliseren van de geluidcontouren, waardoor deze problematiek zou kunnen worden verminderd. **Dhr. van Laarhoven** antwoordt dat de Luchtmacht hier ook wel voor voelt, maar dat dit een langdurig proces zal zijn. Hij benadrukt dat gemiddeld de zone beter gevuld zal zijn dan het afgelopen jaar het geval is geweest. **Dhr. Stormer** is van mening dat in het rapport ten onrechte geen aandacht is besteed aan het grondgebonden geluid, dit mede in verband met recente artikelen waarin werd gesteld dat de wijk Westeinde op slot zou gaan als gevolg van de geluidhinder van de vliegbasis. **Dhr. van Laarhoven** antwoordt dat het rapport uitsluitend betrekking heeft op het in de Luchtvaartwet geregelde aspect van de geluidbelasting door startende en landende vliegtuigen. Het grondgeluid is geregeld in de Wet Milieubeheer en betreft een volledig andere systematiek. Wellicht is het zinvol om dit in beter in de titel van het rapport tot uitdrukking te laten komen. **Dhr. Bennen** voegt hieraan toe dat er geen sprake van is dat Westeinde op slot zou gaan als gevolg van de geluidbelasting.

13. **Informatie over gebruik vliegbasis.**

Dhr. Mulder doet enkele mededelingen over het gebruik van de vliegbasis in de komende periode. Er worden geen grote veranderingen verwacht ten opzichte van dit jaar. De vliegbasis zal wel deelnemen aan een groot internationaal examen (OPEVAL) in week 44. Voorts zullen er drie basis oefeningen plaatsvinden in de weeknummers 3, 17 en 42. Er is bewust voor gekozen deze niet in de zomer te houden. Tijdens de FWIT zal zoals eerder gemeld een pauze plaatsvinden in de periode tussen 23 juli en 23 augustus. Verder zal er worden deelgenomen aan oefeningen in het buitenland, met name in juli en augustus.

14. **Rondvraag**

De secretaris deelt mede dat dhr. van Laarhoven voor het laatst een vergadering van de commissie heeft bijgewoond, aangezien hij gebruik maakt van de mogelijkheid om vervroegd uit te treden. Zijn opvolger is LtKol Faber, die vandaag als toehoorder aanwezig is geweest. **De voorzitter** bedankt namens de commissie dhr van Laarhoven voor zijn inbreng in de commissie.

14A **Data volgende vergaderingen**

De 23^e vergadering zal worden gehouden op 5 april 2004, aanvang 16.00 uur.

De 24^e vergadering zal worden gehouden op 8 november 2004, aanvang 16.00 uur.

15. **Sluiting**

De voorzitter sluit de vergadering